

Nr 345.

Av herrar Håstad och Severin i Stockholm, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till vissa kostnader för intervjuundersökningar, m. m.

I årets statsverksproposition, finansdepartementets huvudtitel, bilaga 9 punkterna 12 och 15, föreslås, att till statistiska centralbyrån anvisas dels medel för anställandet av en extra befattningshavare i högst Cg 31, dels ett reservationsanslag på 100 000 kronor för vissa kostnader för intervjuundersökningar. Avsikten är att försöksvis vid statistiska centralbyrån inrätta en utredningsavdelning för stickprovsundersökningar samt en därtill anknuten fältorganisation för intervjuverksamhet.

Såsom redan vid frågans förberedande behandling framkommit, föreligger ett stort behov av att för undersökningar av dylik art få till stånd en organisation, vilken kan arbeta med de bästa möjliga vetenskapliga och tekniska resurser. Genom att organisationen ej är uppbyggd för en speciell undersökning utan på längre sikt kan den samla erfarenheter ägnade att främja effektivaste möjliga användning av de för de olika undersökningarna tillgängliga medlen. Det finnes sålunda anledning att med tillfredsställelse hälsa det initiativ som här tagits.

Kungl. Maj:ts förslag avviker bland annat i en punkt från statistiska centralbyråns framställning i föreliggande ärende. Centralbyrån har begärt, att vid sidan av den nämnda utredningsavdelningen skulle inrättas ett vetenskapligt råd på tolv personer, representerande universiteten och vissa högskolor samt centralbyrån, kommerskollegium och socialstyrelsen. Departementschefen uttalar emellertid — vilket möjligen sammanhänger med att han ansett den tillämnade organisationen från början böra få en mera provisorisk karaktär — att han för närvarande icke vill biträda förslaget om inrättandet av ett vetenskapligt råd.

Frågan om det vetenskapliga rådet kan möjligen förefalla vara av ganska underordnad betydelse. Av flera skäl finns det emellertid anledning att redan från början uppmärksamma detta spörsmål. Statistiska centralbyrån har sålunda bland annat förklarat, att det vore av största värde, om ett samarbete här kunde etableras med universitetens lärare i socialvetenskapliga ämnen. För utredningsavdelningen borde den sakkunskap som där finnes samlad vara ett betydelsefullt stöd. För universiteten och högskolorna bereddes möjlighet att som ett led i undervisningen placera studerande antingen som extra personal vid tillfälliga utredningar eller som intervjuare.

Härutöver må följande framhållas. Det har förutsatts, att intervjuorganisationen, som i princip skall vara självförsörjande, inte bara skall kunna användas av statliga myndigheter, kommittéer m. m. liksom kommunala

myndigheter utan att den också skall kunna mottaga beställningar av andra uppdragsgivare såsom vetenskapliga institutioner och organisationer av skilda slag. När det gäller att taga ställning till beställningsuppdrag av sistnämnda art kan otvivelaktigt vissa problem uppstå. Att exempelvis kommersiella marknadsundersökningar ej bör ifrågakomma, förefaller ganska klart, men i andra fall kan bedömningen vara mera oviss. Det skulle härvid vara av värde att kunna inhämta yttrande från ett vetenskapligt råd.

Än viktigare är, att existensen av det vetenskapliga rådet över huvud skulle möjliggöra att intervjuorganisationen, åtminstone när det gäller enskilda uppdrag, kunde framträda under ett neutralt namn, som icke utpekade en statlig myndighet som frågeställare eller garant för undersökningen. I själva verket torde, om statistiska centralbyrån som sådan alltid skall framträda vid dylika undersökningar, den planerade intervjuorganisationen i många fall ej kunna utnyttjas av vare sig vetenskapliga institutioner eller enskilda organisationer. Under vissa förhållanden kan detta för övrigt gälla också för statliga kommittéer. Så fort man nämligen kommer in på frågor, som berör politiska, etiska eller över huvud mera personliga förhållanden, kan en statlig myndighets engagemang framkalla betänkligheter. Om dylika frågor måste uteslutas, minskas alltså organisationens användbarhet till förfång för forskarnas och andras berättigade intressen. Här till kommer, att organisationens intäkter och möjligheten att hålla de anställda intervjuarna sysselsatta med icke alltför långa tidsintervaller — en sak som anses vara av vikt — på motsvarande sätt begränsas.

Spörsmålet om hur intervjuorganisationen lämpligen skall framträda inför allmänheten har i själva verket en räckvidd, som sträcker sig utöver de nyss berörda, mera »ömtåliga» undersökningarna. Också när det gäller reguljära statliga undersökningar har man att taga hänsyn till allmänhetens psykologiska reaktion vid intervjuer. Det bör finnas anledning att förmoda, att statistiska centralbyrån under förberedelsearbetet vid organisationens tillblivelse även får tillfälle att närmare överväga dessa spörsmål. Om ett vetenskapligt råd inrättas, synes centralbyrån ha större rörelsefrihet och bättre möjligheter att välja den lämpliga lösningen.

Slutligen må framhållas, att något ytterligare anslag till det vetenskapliga rådet icke torde erfordras. De mycket begränsade kostnaderna för rådet torde utan svårighet kunna inrymmas under det föreslagna reservationsanslaget.

Med hänvisning till ovanstående hemställes,

att riksdagen i samband med behandlingen av sjunde huvudtitelns punkter 12 och 15 hemställer, att Kungl. Maj:t måtte förordna om ett vetenskapligt råd, anknutet till den föreslagna organisationen för stickprovsundersökningar i intervjuform.

Stockholm den 27 januari 1953.

Elis Håstad.

Frans Severin.